

Programma 'LOOD OM OUD IJZER'
Symposium Rijksdienst voor de Monumentenzorg
over metalen in de monumentenzorg
woensdag 13 november 2002
Hulstkampgebouw Rotterdam

- 09.00-09.45 Ontvangst, inschrijving, koffie
- 09.45-09.50 *Openingswoord, door Livia Verstegen*
Drs. L. Verstegen is directeur van Bureau Verstegen & Stigter Culturele Projecten.
- Deel 1** **Lood, zink en koper – de non-ferrometalen – aan en op monumenten. Geschiedenis van hun toepassing, eigenaardigheden van het materiaal en de weg naar het goede uitvoeringsdetail.**
- 09.50-10.00 '*Lood in de schoenen of op het dak?*', door **Evert Jan Nusselder**
Inleiding op het symposium.
Ir. E.J. Nusselder is hoofd van de afdeling Instandhoudingstechnologie, RDMZ.
- 10.00-10.30 '*Metaalverhaal*', door **Meindert Stokroos**
Welke toepassingen van lood, koper en zink kennen onze monumenten zoal en hoe zat en zit het op het monumentale dak? Non-ferro merkwaardigheden en monumentwaarden voor het voetlicht.
Drs. M.L Stokroos verricht als architectuur- en bouwhistoricus onderzoek naar en publiceert over historische materiaaltoepassingen en -technieken in gebouwen.
- 10.30-11.00 '*Loodzwaar en ijzersterk*', door **Michiel van Hunen**
De chemische, mechanische en fysische eigenschappen van de verschillende non-ferrometalen bepalen in hoge mate het toepassingsgebied voor de instandhouding van monumenten. Omdat in het verleden soms andere productiemethoden werden gevolgd dan tegenwoordig, zijn er voor de monumentenzorger van nu vaak extra belemmeringen, maar ook mogelijkheden om metalen op een geschikte manier in te zetten voor de monumentenzorg
ir. M. van Hunen is coördinator instandhoudingstechnologie bij de RDMZ; als materiaalkundige is hij onder meer gespecialiseerd in het onderwerp metaalcorrosie. Onder zijn begeleiding vond onderzoek naar het symposiumonderwerp plaats.
- 11.00-11.30 *Koffiepauze*
- 11.30-12.30 '*Plet, strijk en zet*', door **Klaas Boeder en Klaas Schoots**
Monumenten vragen om kwaliteit van instandhouding, zeker op het dak, want als het daar mis gaat is er groot gevolgschade-risico. De kwaliteit van het uitvoeringsdetail maakt hier in belangrijke mate de dienst uit. Hoe het lood, koper of zink op het monumentale dak is vormgegeven en gedetailleerd, bepaalt of schade optreedt of uitblijft. En als er schade en onderhoudsachterstand is, zijn er gelukkig goede oplossingen te vinden.
Dhr. K. Boeder is manager kwaliteitszorg bij de Federatie Monumentenwacht. In die hoedanigheid en als oud-hoofd van de Monumentenwacht Gelderland is hij vertrouwd met het dakdetail. Dhr. K. Schoots is senior-medewerker van het Bisschoppelijk Bouwbureau Bisdome Den Bosch. Ook hij is 'door de restauratiewol geverfd' en heeft ruime ervaring met falende en succesvolle detailleringen in de dakzone.
- 12.30-14.00 *Lunch*
- Deel 2** **Wel en wee van de toepassing van lood koper en zink op monumenten in de dagelijkse praktijk. Smeedijzerwerk als bijzonder onderwerp en projecten in beeld. Wat is er van de 'markt' te verwachten en hoe kijkt de RDMZ daar tegen aan.**
- 14.00-14.15 '*Lood om oud ijzer*', film van **Henk Augustijn**
Het thema van het symposium aan de hand van uitvoeringsprojecten en materialen in beeld gebracht.
H. Augustijn maakt culturele videoproducties.

- 14.15-14.45 **'Heavy metal'**, door **Christopher Wood**
 Aantastingsverschijnselen en het onderzoek daarnaar bij metaaldekking op monumentale daken in Engeland, toegespitst op schadevormen bij historisch loodwerk.
English Heritage is als grote monumenten beherende instantie en als subsidiënt van restauratiewerk de Engelse tegenhanger van de RDMZ. Met de de Building Conservation & Research Groep van EH is recentelijk inhoudelijk contact gelegd door de afdeling Instandhoudingstechnologie. Deze presentatie door de zusterorganisatie is daarvan een van de resultaten. De heer Chris Wood (BSc, AA Grad Dipl Conservation, MRTPI, ARICS) is bouwkundige, stedebouwer en conserveringsspecialist. Hij is verantwoordelijk voor de technische advisering en de onderzoekscoördinatie binnen EH. Eerder was hij actief als restauratie-architect en gemeentelijk monumentenzorg-ambtenaar.
- 14.45-15.15 **'Ijzerwijzer'**, door **Hendrik Jan Tolboom**
 Restauratie van historisch smeedijzerwerk in de monumentenpraktijk. Keuzen voor hersteldetails en de afwegingen daarbij voor de verantwoordelijke voor het cultuurogoed. Ervaringen van een medewerker instandhoudingstechnologie die zelf de smeedhamer heeft mogen hanteren.
Drs. H.J. Tolboom is beeldhouwer/steenhouwer en medewerker Instandhoudingstechnologie, RDMZ.
- 15.15-15.45 **'Lekken of dekken'**, door **Marten Tulleners**
 Projecten in beeld; praktijkvoorbeelden, toegelicht vanuit de optiek van de uitvoeringsbranche. Mooie ambities op het gebied van de instandhouding en restauratie moeten ook waar gemaakt kunnen worden; het moet 'te maken' zijn. En wat men vroeger wist te realiseren is daarbij voor de monumentenzorger en dakdekker-loodgieter uitgangspunt en instructief voorbeeld.
De heer M. Tulleners is directeur-eigenaar van Tulleners BV. Het bedrijf is gespecialiseerd in de metaaltechnologie van dak- en gevelafwerking, restauratie-loodgieterswerk en installatietechniek.
- 15.45-16.15 *Theepauze*
- 16.15-16.35 **'Het loodje aan het laken'**, door **Evert Jan Nusselder**
 Samenvatting en slotsom van de dag. Wat is kwaliteit en wat verdient goedkeuring als het om metaaltoepassing in de monumenteninstandhouding gaat? Wat hebben we geleerd deze dag en wat is de koers van de RDMZ op metaalgebied? Welke rol hebben de symposiumgangers en de marktpartijen daarin?
- 16.35-17.00 *Afsluiting* door **Fons Asselbergs**
 Beleid van de RDMZ met betrekking tot de kwaliteit van de praktische monumentenzorg. Het omgaan met metaalwerken houdt rechtstreeks verband met het algemeen monumentenbeleid en andersom.
Prof. drs. A.L.L.M. Asselbergs is directeur van de RDMZ.
- 17.00-18.00 *Aangeklede borrel*

AANMELDING EN INFORMATIE SYMPOSIUM 'LOOD OM OUD IJZER'

Datum: woensdag 13 november 2002
Plaats: Hulstkamp Gebouw in Rotterdam, Maaskade 120
Kosten: € 180,- (programma, congresmap, lunch, borrel)

Inhoudelijke informatie: Rijksdienst voor de Monumentenzorg, M. van Hunen, E.J. Nusselder
 +31 (0)30 6983211

Aanmelden, informatie over organisatie en deelname: Verstegen & Stigter Culturele Projecten, +31 (0)20 6235451
 of via het formulier op de website www.verstigt.nl